

Zubarev proti Rusku, rozsudek ze dne 5. 2. 2015 - K přípustnému omezení přístupu k soudu zákonem a k otázce, které jednání spadá do rozsahu výkonu státní moci

Stěžovatel: Zubarev

Žalovaný stát: Rusko

Číslo stížnosti: 5682/06

Datum: 05.02.2015

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: kritika a difamace, ochrana osobnosti, proporcionalita, prostor pro uvážení/margin of appreciation, řízení na ochranu osobnosti, soudci, zachování autority a nestrannosti soudní moci

Český právní řád: čl. 81 a čl. 82 odst. 1 Ústavy

§ 1 odst. 1, § 17 odst. 1 a 2, § 18 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., notářský řád
§ 1, § 76, § 78, § 79, § 80 odst. 6 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

Významnost: 2

K přípustnému omezení přístupu k soudu zákonem a k otázce, které jednání spadá do rozsahu výkonu státní moci

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí se věnuje zejména posouzení, kdy je omezení přístupu k soudu ze strany členských států (např. zákonem zakotvenou imunitou soudce při výkonu soudnictví) ještě v souladu s článkem 6 odst. 1 Úmluvy. Musí být zajištěno, aby státem uplatňovaná omezení nezasáhla do práva na přístup k soudu ponechaného jednotlivci takovým způsobem nebo v takovém rozsahu, že by byla postížena samotná podstata tohoto práva. Dále musí omezení sledovat legitimní cíl a musí existovat rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a cílem, kterého má být dosaženo.

Zajímavou otázkou, kterou rozhodnutí (implicitně) rovněž řeší, je otázka, které jednání (např. soudce nebo úřední osoby) spadá ještě do rámce výkonu státní moci. V podmínkách české právní úpravy vznikne-li jednotlivci újma v důsledku činnosti soudce při výkonu soudnictví (tedy při výkonu státní moci), zákon č. 82/1998 Sb. umožňuje požadovat náhradu či zadostiučinění pouze po státu, nikoliv po soudci samotném. Je proto důležité rozlišit, zda konkrétní jednání soud- Č. 65 ce, které způsobilo jednotlivci újmu, spadá ještě do rámce výkonu soudnictví, či nikoliv (zda se jedná o exces z výkonu státní moci). Judikatura Nejvyššího soudu v této otázce zatím chybí. V předkládaném rozhodnutí ESLP pokládá podání stížnosti na právního zástupce účastníka ze strany soudkyně za činnost v rámci

výkonu soudnictví.

SKUTKOVÝ STAV

Řízení bylo zahájeno stížností (č. 5682/06) proti Ruské federaci podané k Soudu podle čl. 34 Evropské úmluvy o lidských právech („Úmluva“) ruským občanem, panem Sergejem Pavlovičem Zubarevem („stěžovatel“), 26. listopadu 2005. Stěžovatel tvrdil, že odmítnutí vnitrostátních soudů zabývat se věcně jeho nárokem bylo porušením jeho práva na přístup k soudu.

Stěžovatel je právník. V letech 2003 až 2005, spolu s právníčkou V., zastupoval paní D. v civilním soudním řízení. Dne 13. dubna 2005 poslala soudkyně S. stížnost prezidentovi sdružení advokátů v Tule. Tvrdila, že řádně neodůvodněná nepřítomnost stěžovatele a paní V. u soudního jednání vedla k průtahům v řízení. Žádala, aby prezident zahájil disciplinární řízení proti uvedeným právníkům a aby je informoval o dalším stání v případě paní D.

Uvedla: „Upozorňuji vás na chování advokátů pana Zubareva a paní V., které není slučitelné s etickým kodexem právníků. Zasáhlo do práv osoby, kterou před soudem reprezentovali, ... a vedlo k neospravedlnitelným průtahům v soudním přezkumu věci. Zároveň systematicky psali různým úřadům a novinám jménem paní D. stížnosti, čímž se pokoušeli přenést odpovědnost za svoji neschopnost a nedostatek odbornosti na soudní systém. Vyjádřili tak pohrdání soudem.“

Strany Soud neinformovaly, zda ze strany sdružení advokátů následovala nějaká odezva na stížnost soudkyně S.

Stěžovatel a paní V. byli přesvědčeni, že výše citovaný odstavec stížnosti soudkyně S. pošpinil jejich odbornou pověst, a podali proti soudkyni S. žalobu na ochranu osobnosti podle ustanovení § 152 občanského zákoníku. Požadovali také kompenzaci za nemajetkovou újmu.

Dne 3. května 2005 okresní soud odmítl žalobu stěžovatele meritorně projednat. Uvedl, že účinné právní předpisy neupravovaly hmotněprávní ani procesní pravidla pro rozhodování tohoto druhu nároku.

K odvolání stěžovatele krajský soud v Tule uvedené rozhodnutí potvrdil. Uvedl zejména: „Podle článku 134 § 1 (1) občanského soudního řádu Ruské federace musí soudce odmítnout žalobu (aniž by ji meritorně posoudil), pokud nemůže být rozhodnuta v civilním řízení, ale měla by být posouzena a rozhodnuta v jiném soudním řízení. Soud prvního stupně s odkazem na článek 16 zákona Ruské federace o soudnictví Ruské federace uvedl, že žaloby podané paní V. a [stěžovatelem] se týkaly odpovědnosti soudce a náhrady způsobené jednáním soudce (jeho nečinností). Ve svém rozhodnutí správně uvedl, že pokud soudce nebyl pravomocným rozsudkem uznán vinným z trestného činu zneužívání pravomoci, měl by požívat imunitu za jednání, které učinil během výkonu soudnictví. Při vědomí toho, že otázka odpovědnosti soudce za jednání učiněné v průběhu výkonu soudnictví může být přezkoumána pouze v souladu se zákonem předepsaným procesem, soud prvního stupně správně odmítl žaloby podané [stěžovatelem] a paní V. bez jejich věcného posouzení a správně uvedl, že současná právní úprava dosud neupravila právní základ nebo procesní postup pro odškodnění ze strany státu za újmu způsobenou protiprávním jednáním (nečinností) soudce (včetně pravidel, která by upravovala příslušnost pro tento typ případů).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

K tvrzenému porušení článku 6 Úmluvy

23. Stěžovatel tvrdí podle článku 6 a 13 Úmluvy, že vnitrostátní soudy porušily jeho právo na přístup k soudu, když odmítly přezkoumat jeho žalobu. Soud stížnost přezkoumá podle článku

6 Úmluvy, který v rozsahu, v němž je pro posuzovanou stížnost relevantní, zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem, ..., který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích“

1. Přípustnost
2. Vláda tvrdila, že stížnost má být zamítnuta, neboť stěžovatel nevyčerpal účinné vnitrostátní prostředky nápravy. Podle jejího názoru měl stěžovatel možnost stěžovat si na tvrzená porušení zákona ze strany soudkyně u Rady pro soudcovskou kvalifikaci nebo u státního zástupce. Tyto orgány měly pravomoc zahájit se soudkyní trestní nebo disciplinární řízení.
3. Stěžovatel uvedl, že účelem jeho žaloby bylo chránit svou dobrou pověst a odbornou reputaci. Neměl v úmyslu zahájit disciplinární nebo trestní řízení proti soudkyni S. Splnil požadavky Úmluvy tím, že podal civilní žalobu za účelem ochrany svých porušených práv.
4. Soud je přesvědčen, že otázka vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy je úzce spojena s meritem stížnosti. Soud proto shledal nezbytným spojit posouzení námitky vlády s věcným posouzením stížnosti. Soud dále poznamenává, že stížnost není zjevně neopodstatněná podle ustanovení článku 35 § 3 písm. a) Úmluvy ani nepřijatelná z jiného důvodu. Musí být proto shledána přípustnou.
5. Odůvodněnost
6. Vláda tvrdila, že žaloba stěžovatele byla zamítnuta domácími soudy proto, že stěžovatel nepostupoval v souladu s relevantními domácími předpisy, které taxativně vymezují případy, v nichž může být podána žaloba proti soudci.
7. Žalobce trval na své stížnosti.
8. Soud připomíná, že článek 6 § 1 zajišťuje každému právo, aby jeho žaloba týkající se jeho občanských práv nebo závazků byla projednána soudem nebo tribunálem. Tímto způsobem článek 6 vyjadřuje „právo na soud“, jehož jeden aspekt představuje právo na přístup k soudu, to jest právo zahájit před soudy řízení v občanskoprávních věcech. Jedná se o aspekt, který činí fakticky možným využívat dalších záruk zakotvených v článku 6 odst. 1 Úmluvy (viz, kromě jiných, Gryaznov proti Rusku, č. 19673/03, rozsudek ze dne 12. června 2012, § 71).
9. Právo na přístup k soudu zajištěné článkem 6 odst. 1 Úmluvy není absolutní, může být omezeno; omezení jsou povolena implicitně, neboť právo na přístup k soudu ze své podstaty vyžaduje regulaci státem. S ohledem na to mají smluvní státy určitý prostor pro uvážení, ačkoliv konečné rozhodnutí, pokud jde o dodržování požadavků Úmluvy, spočívá na Soudu. Musí být zajištěno, aby státem uplatňovaná omezení nezasáhla do práva na přístup k soudu ponechaného jednotlivci takovým způsobem nebo v takovém rozsahu, že by byla poškozena samotná podstata tohoto práva. Dále nebude omezení slučitelné s článkem 6 odst. 1, pokud nesleduje legitimní cíl a pokud chybí rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a cílem, kterého má být dosaženo. Pokud je omezení přístupu k soudu slučitelné s těmito principy, nedojde k porušení článku 6 Úmluvy (viz princ Hans-Adam II Lichtenštejnský proti Německu, č. 42527/98, rozhodnutí velkého senátu ze dne 12. července 2001, § 44, ECHR 2001-VIII).
10. Pokud jde o okolnosti projednávané věci, Soud bere v úvahu argument vlády, že vnitrostátní soudy odmítly projednat žalobu stěžovatele kvůli imunitě soudce vztahující se na jeho odpovědnost za jednání učiněná v průběhu profesní činnosti v rámci výkonu spravedlnosti.
11. V tomto ohledu Soud konstatuje, že soudcovská imunita je institutem, který v nějaké formě existuje v mnoha členských státech (viz Ernst a ostatní proti Belgii, č. 33400/96, rozsudek ze dne 15. července 2003, § 50). Byl zřízen ve prospěch veřejnosti, v jejímž zájmu je, aby soudci měli svobodu vykonávat své funkce nezávisle a beze strachu z následků, zatímco strany sporu se mohou chránit proti pochybení soudců tím, že se obrátí na soud vyšší instance, aniž by docházelo k žalobám z důvodu osobní odpovědnosti. Soud proto připouští, že v posuzovaném případě lze shledat, že osvobození od odpovědnosti, přiznané soudkyni v souvislosti s jejím

jednáním v rámci profesní činnosti předsedajícího soudce v soukromoprávním případě, má legitimní cíl, a to prosazování výkonu spravedlnosti (srov. Gryaznov, cit. výše, § 78)

12. Zbývá posoudit, zda v posuzovaném případě existoval rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a legitimním cílem, který napadené omezení sleduje.
13. V tomto ohledu Soud uvádí, že prohlášení vnímaná stěžovatelem jako difamační učinila soudkyně ve stížnosti adresované regionálnímu sdružení advokátů v absolutním souladu s procesem stanoveným vnitrostátním právem. Uvedená prohlášení nebyla šířena prostřednictvím žádného veřejného média. Stěžovatel netvrdí, že by s jejich obsahem byl seznámen kdokoliv jiný než orgány sdružení advokátů. Soud je proto přesvědčen, že prohlášení měla velmi omezený dosah.
14. Soud dále poznamenává, že stěžovatel měl možnost zpochybnit pravdivost tvrzení soudkyně v rámci disciplinárního řízení. V tomto ohledu Soud poznamenává, že stěžovatel netvrdil, že by mu uvedené řízení neposkytlo řádné záruky odpovídající požadavkům stanoveným v článku 6 Úmluvy. Rozhodl se také neposkytnout Soudu žádné informace o výsledku uvedeného řízení nebo o jeho následcích.
15. Soud bere rovněž na vědomí své dřívější závěry z případu Gryaznov, kde uvedl, že soudcovská imunita z odpovědnosti za jednání učiněné při výkonu soudnictví není absolutní nebo nezpochybnitelné povahy. Soud konstatuje, že v případech, kdy soudce jednal ve zlém úmyslu nebo na základě korupce a byl pravomocně uznán vinným ze spáchání trestného činu, může být podána občanskoprávní žaloba na náhradu škody (srov. Gryaznov, cit. výše, § 80). Posuzované omezení tedy nemůže být považováno za svévolné odebrání pravomoci soudů posuzovat celou skupinu soukromoprávních žalob.
16. Závěrem Soud připomíná, že není jeho úkolem nahradit názor vnitrostátní legislativy jeho vlastním názorem na to, jaký by byl nejvhodnější přístup k soudcovské imunitě v případech podobných případu nyní posuzovanému. Je na vnitrostátních orgánech, aby určily rozsah, ve kterém má zájem jednotlivce na plné ochraně jeho či její pověsti ustoupit veřejnému zájmu na fungování soudního systému (srov. Fayed proti Spojenému království, č. 17101/98, rozsudek ze dne 21. září 1994, § 81, série A č. 294-B). Vnitrostátní soudy na dvou stupních soudní soustavy shledaly, že ruské právo nedává soudci ve stěžovatelově případě žádnou odpovědnost, a prohlásily požadavek stěžovatele za nepřipustný.
17. Ve světle výše uvedených úvah Soud nemohl než shledat, že národní orgány při výkonu své pravomoci regulovat vedení civilního řízení nepřekročily míru uvážení, která je jim dána k omezení stěžovatelova práva na přístup k soudu podle článku 6 odst. 1 Úmluvy. Soud proto dospěl k závěru, že lze říci, že mezi imunitou soudce při výkonu spravedlnosti a legitimním cílem sledovaným ve veřejném zájmu existuje rozumný vztah proporcionality. Otázka vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy za těchto okolností nevyvstává, Soud proto zamítá námitku vlády v tomto ohledu a shledává, že k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy nedošlo.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Připojuje námitku vlády o nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy k věci samé a odmítá ji;
2. Prohlašuje stížnost za přípustnou;
3. Rozhoduje, že nedošlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy.

(zpracovala Mgr. Gabriela Černá)